

NILS-ERIC SANDBERG

Arbetar vi för mycket?

Nils-Eric Sandberg,
frilansskribent, föredragshållare, författare.

*»Jag anser att allt arbete
bör organiseras så att
det utförs av någon annan.«*

Detta var en maxim som jag fick lära mig av en gammal lärare i historia. Han praktiserade den inte själv. Och jag har aldrig lyckats leva efter den. Men nu tycks den vara en praktiskt tillämpad norm för allt fler.

En och en halv miljon personer i arbetsför ålder arbetar inte, utan lever på bidrag. Skaran ökar. Förra året fick 27 000 personer förtidspension – många av dem i ung ålder.

Alla lever på pengar. Och bakom alla pengar ligger arbete – eget, eller någon annans. Ekonomin bygger på arbete. Ju fler som arbetar, desto bättre blir livet för alla, och desto mer kan vi ge åt dem som inte kan arbeta.

Den engelska tidskriften *The Economist* har i en bok vägt samman 96 olika produktionsmätningar till ett index. Och i detta index ligger Sverige på plats 24 – långt efter Finland, Frankrike, Tyskland, England, Irland. En förklaring, bland många, är att så många i arbetsför ålder inte arbetar.

Låt oss se på arbetsdiskussionen från medicinsk synpunkt. Till skillnad från *Läkartidningens* läsare är jag inte alls medicinskt skolad – jag har bara lite hum om det ekonomiska. Men, lite läsning i paleoantropologi har lärt mig att vi nog är genetiskt programmerade för arbete. Vi måste förr i tiden jaga för födan, springa ifatt antiloperna och brotta ned dem.

Någon kan invända att många idag sysslar med intellektuellt arbete, som inte kräver mer fysisk ansträngning än att vi ska springa ifatt tågen på tunnelbanan. Och människan kanske inte är programmerad för intellektuellt arbete?

Arbetar vi då så mycket att det är skadligt för hälsan? Debatten och frekvensen av sjukskrivningar och förtids-

pensioneringar tyder på det. Men Magnus Henrekson – professor i ekonomi på Handelshögskolan, i höst chef för Industriens utredningsinstitut – har räknat ut att genomsnittsmänniskan ägnar 8 procent av sin livstid åt arbete; 92 procent av tiden går alltså till annat: studier, läsning (i extrema fall) och fritid.

Frågan är då: Hur kan de 8 procent-

*Då, i en sådan värld av
förnuft och respekt för indi-
viden, skulle arbetstiden
individualiseras. Var och en
skulle arbeta så mycket
han/hon vill och orkar. I en
helt liberal värld skulle all
arbetstid bli individuell*

ten av livstiden ge så svåra skador att det leder till sjukskrivning och förtidspensionering?

Problemet med arbete och arbetstid ligger kanske i en annan dimension. Arbetstiden i Sverige är extremt standardiserad. Facket och staten har satt upp regler för hur mycket och hur länge vi ska arbeta. Det är inte reglerna som ska anpassas efter oss, utan det är vi som ska anpassa oss efter reglerna.

Vi ska arbeta åtta timmar om dagen, fem dagar i veckan – oavsett om vi orkar arbeta mindre, eller mer. Det ska vi göra tills vi fyller 65. Då ska vi sluta arbeta tvärt. Och då får vi pension. Eftersom pensionssystemet i praktiken ligger i den offentliga sektorn, som ett

skattefinansierat bidragssystem, är det bäst för statsfinanserna om vi dör dagen efter 65-årsdagen.

Facket och staten har standardiserat arbetstiden, i en strävan att tvinga alla människor att vara helt lika och bete sig likadant. Jämlikhetspolitiken går ut på att förintä individualismen.

Men antag att vi tar in något av liberalism och förnuft i avtalen. En djärv tanke. Då, i en sådan värld av förnuft och respekt för individen, skulle arbetstiden individualiseras. Var och en skulle arbeta så mycket han/hon vill och orkar. I en helt liberal värld skulle all arbetstid bli individuell: Varje anställd gör upp med arbetsgivaren om sin arbetstid. Unga bävvar som vill arbeta ihop till en villa kanske vill jobba tio eller tolv timmar om dagen. De som fyllt 60 vill kanske gå ned till fem timmar.

Att pensionera alla för att de fyllt 65 är ett gigantiskt samhällsekoniskt slöseri. Ett enkelt sätt för staten att utnyttja kunskapskapitalet vore att variera beskattningen. Exempelvis: Den som arbetar mellan 60 och 65 bör få skatten på inkomsten sänkt till 25 procent. Den som arbetar från 65 till 70 bör få skatten sänkt till 10 procent. Och de som arbetar från 70 och uppåt bör få inkomsten skattefri.

En sådan enkel reform skulle öka arbetsutbudet enormt. Varför har ingen av finansministrarna kommit på denna enkla idé? Trots att de har mängder av utbildade personer som ska hjälpa dem med det mödosamma tankearbetet?

En omvänd formulering. Om man byter konjunktion i en välkänd maxim från en katekes kommer den att lyda:

Arbete befördrar hälsa och välbefinnande men förhindrar många tillfällen till synd.

Det stämmer kanske. Men vi kan väl arbeta lite, ändå.

Nils-Eric Sandberg